

Ohranitveno upravljanje medveda v Sloveniji uspešno tudi zaradi podpore znanosti

Na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani so raziskovalci, doc. dr. Tomaž Skrbinšek in mag. Aleksandra Majič Skrbinšek, oba s Katedre za ekologijo in varstvo okolja, Oddelka za biologijo, prof. dr. Klemen Jerina, s Katedre za upravljanje prostoživečih živali, Oddelka za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire ter prof. dr. Nataša Poklar Ulrih, prodekanja za znanstvenoraziskovalno delo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, s predstavitvijo znanja o rjavih medvedih v Sloveniji, ki ga na fakulteti gradijo že več desetletij, odgovorili na aktualne dileme glede upravljanja medveda.

Prof. dr. Nataša Poklar Ulrih, prodekanja za znanstvenoraziskovalno delo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, je pojasnila: *»Biotehniška fakulteta je pedagoško raziskovalna ustanova, ki s temeljnimi in aplikativnimi raziskavami odgovarja na družbeno aktualna vprašanja s področja bioznanosti. Eno do pomembnih v slovenski javnosti je tudi znanje o naši naravni dediščini, rjavem medvedu v Sloveniji.«*

Prof. dr. Klemen Jerina je opozoril: *»Upravljanje z medvedom v Sloveniji temelji na znanstvenih spoznanjih, je varno in na zavidljivi ravni, tudi v globalnem merilu.«*

Doc. dr. Tomaž Skrbinšek je izpostavil: *»Številčnost medvedov v Sloveniji smo s pomočjo neinvazivnega genetskega vzorčenja doslej ocenili dvakrat, leta 2007 in leta 2015. S tem smo postavili dva pomembna mejnika v preučevanju naših medvedov in temelj razumevanju populacijske dinamike.«*

Mag. Aleksandra Majič Skrbinšek je povedala: *»Naše raziskave nedvoumno kažejo, da imamo ljudje v Sloveniji medveda radi in ga v splošnem sprejemamo, tudi v lokalnem okolju - v območju medveda. Iste raziskave pa opozarjajo tudi, da imajo ljudje sedaj medvedov dovolj in da si jih v svoji bližini ne želijo več kot jih je.«*

Slika 1: Znanje o rjavih medvedih, ki se že več desetletij gradi na Biotehniških fakultetah Univerze v Ljubljani, so predstavili prof. dr. Nataša Poklar Ulrih, prodekanja za znanstvenoraziskovalno delo, doc. dr. Tomaž Skrbinšek in mag. Aleksandra Majič Skrbinšek, oba s Katedre za ekologijo in varstvo okolja, Oddelka za biologijo, prof. dr. Klemen Jerina s Katedre za upravljanje prostoživečih živali, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire (od leve prosti desni). (Foto: T. Drolc)

Rjavi medved je naša kulturna dediščina, večanje številčnosti populacije pa pomemben naravovarstveni uspeh

Medved je velika, močna, izredno inteligentna in radovedna zver, s katero ni preprosto živeti. Tisočletja sistematičnega preganjanja so medveda do začetka 20. stoletja v Sloveniji pripeljala na rob izumrtja. Trend se je začel obračati šele po drugi svetovni vojni. V drugi polovica 20. stoletja se je populacija medveda v Sloveniji postopno številčno krepila, prostorsko širila in postala naravovarstvena »zgodba o uspehu«, kot smo ji priča danes. Vendar pa se to ni zgodilo samo od sebe.

Čeprav se lahko pohvalimo z eno največjih populacijskih gostot rjavega medveda na svetu in je njegov varstveni status zdaj boljši kot kadarkoli prej v zadnjih stoletjih, se moramo zavedati, da v Sloveniji ni prave divjine. Medvedi pri nas živijo v kulturni krajini, kjer je dominantna vrsta človek. »V kulturni krajini, kjer je dominantna vrsta človek, lahko medved obstane samo ob zadostni meri strpnosti ljudi, ki si z njim ta prostor delijo. Takšno sobivanje lahko uspe le ob podpori dobrega znanja in z veliko dela«, je povedal **prof. dr. Klemen Jerina**.

Na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani so preučevali gibanje, prostorske potrebe medvedov in njihovo vedenje, raziskovali njihovo prehrano in reprodukcijske značilnosti

Na Biotehniški fakulteti Univerzi v Ljubljani so sami ali ob podpori partnerjev, zlasti Zavoda za gozdove Slovenije in Lovske zveze Slovenije, opravili številne raziskave z raznoterih znanstvenih področij. Pomemben del raziskav je tudi **preučevanje razlogov, ki pripeljejo do konfliktov s človekom in z iskanjem rešitev za omiljevanje teh konfliktov**. Raziskujejo tudi **odnos ljudi do medveda in upravljanja z njim**, pa tudi **kako se ta odnos oblikuje**. Nenazadnje, začeli so na trdnih znanstvenih temeljih **spremljati dinamiko številčnosti medveda v Sloveniji in razvili izvirne metode za spremljanje njegove demografije**, ki najbolj izkoriščajo domače podatke. »Izsledke prej omenjenih raziskav smo objavljali v številnih mednarodno odmevnih znanstvenih revijah in

jih, morda še pomembneje, poskušali neprestano neposredno prenašati v naravovarstveno in upravljaljsko prakso«, je povedala **prof. dr. Nataša Poklar Ulrih**.

Številčnost medvedov v Sloveniji so s pomočjo neinvazivnega genetskega vzorčenja doslej ocenili dvakrat, leta 2007 in leta 2015

S tem so postavili dva pomembna mejnika v preučevanju naših medvedov in temelj razumevanju populacijske dinamike. »Vemo, da je populacija med tema dvema mejnikoma zrastle za 41 %, in je štela pomladi leta 2015 okrog 711 (657-767) medvedov,« je povedal **doc. dr. Tomaž Skrbinšek**.

»Na osnovi teh dveh točkovnih ocen številčnosti in spolne sestave populacije ter dolge časovne serije podatkov o evidentirani smrtnosti medvedov (obdobje 1998-2018) smo razvili robustne rekonstrukcijske in napovedne modele populacijske dinamike. Z njimi smo ocenili, da se je velikost populacije medveda v Sloveniji v zadnjih 20 letih povečala za okoli 150 % in je spomladi leta 2018 najverjetneje znašala 975 (875-1130) osebkov,« pojasnjuje **prof. dr. Klemen Jerina**.

Rodnost populacije rjavega medveda v Sloveniji znaša okoli 24 %. Zato ob majhni naravni smrtnosti ni presenetljivo, da lahko populacija trajnostno prenaša veliko antropogeno smrtnost (letno okoli 18 %); v letih, ko je bila ta smrtnost manjša, pa je še naraščala.

Nagle rasti populacije medveda v zadnjih letih proti pričakovanjem ni spremljala rast konfliktov med medvedom in človekom

Zaslugo za to gre pripisati tudi številnim aktivnostim za preprečevanje in zmanjševanje konfliktov, ki jih je Zavod za gozdove Slovenije ob podpori Ministrstva za okolje in prostor RS ter v sodelovanju z raziskovalci in pedagogi Biotehniške fakultete zadnja leta zelo intenzivno izvajal na terenu.

Vse več je dokazov, da konflikte znižuje tudi ukrep krmljenja¹, zlasti v letih, ko ne rodi bukev. Tako imamo v Sloveniji kljub visokim populacijskim gostotam medvedov še vedno

uspešno sobivanje med medvedom in človekom. Na to smo lahko upravičeno ponosni.

Raziskave nedvoumno kažejo, da imamo ljudje v Sloveniji medveda radi in ga v splošnem sprejemamo, tudi v lokalnem okolju - v območju medveda. »Iste raziskave pa opozarjajo, da ima večina prebivalcev območja z večjimi gostotami medveda (dinarski prostor) sedaj medvedov enostavno dovolj in da si jih v svoji bližini ne želijo še več. Za upravljavce je bil to pomemben signal, da je treba v območjih z večjimi gostotami medveda (dinarski prostor) ustaviti naraščanje gostot.«, je povedala mag. Aleksandra Majić Skrbinšek.

Z vitalnimi populacijami medvedov v kulturni krajini (kot je večji del Evrope) ne moremo sobivati brez upravljavskih ukrepov, med katerimi je praviloma med pomembnejšimi, a gotovo tudi najbolj kontroverzen, odstrel

Medved ni teritorialen in je **izjemen prehranski oportunist**. Razen nosilne zmogljivosti okolja, ki jo kroji predvsem količina dostopne hrane, ni mehanizma, s katerim bi se številčnost populacije sama regulirala. Tudi populacija medvedov v Sloveniji sedaj ne kaže prav nobenih znakov samoregulacije.

V medvedovo »okolje« spadajo tudi prehranski viri v bližini človeka. Zato lahko pričakujemo, da bi nadaljnja rast populacijske gostote prožila vse pogostejše iskanje hrane v bližini človeka in s tem večanje števila konfliktov, česar nikakor nečemo, prav zato trenutno ne vidimo nobene ustrezne alternative odstrelu.

»Že ves čas poskušamo kot družba najti in vzdrževati krhko ravnovesje med rastjo populacije na eni ter ohranjanjem sobivanja in strpnosti ljudi na drugi strani. Do zdaj je to očitno uspevalo, zato se lahko pohvalimo z odličnim stanjem. Z ustavljanjem odstrela, ki smo mu priča, pa delamo medvedom »medvedjo uslugo«. Če se bo na račun »reševanja« posameznih osebkov izgubimo vzpostavljeno sobivanje oziroma se bo porušilo, kar smo desetletja gradili, se lahko trenutna naravovarstvena zgodba o uspehu prevesi v svoje nasprotje«, je povedal prof. dr. Klemen Jerina.

Tina Drolc, doc. dr. Tomaž Skrbinšek,
mag. Aleksandra Majić Skrbinšek,
prof. dr. Klemen Jerina

Slika 2: Rjavi medved je naša kulturna dediščina in hkrati velika, močna, izredno inteligentna, radovedna zver, s katero ni preprosto živeti. (foto: M. Krofel)

¹ V javnostih se pogosto izpostavlja, da naj bi povečane potrebe po odstrelu prek povečane rodnosti prožilo krmljenje, vendar za to ni dokazov. Po doslej dostopnih podatkih so rodnosti medvedov v Sloveniji presenetljivo podobne rodnostim drugih populacij v Evropi, ki niso krmljene (npr. Švedska, Trentino v Italiji).